

Referat fra workshop om biodiversitet i koncepter med grise på græs

Formål: Mere biodiversitet ind i koncepter med grise på græs. Værdisætning af biodiversitet og formidling til forbrugerne.

Workshoppen blev afholdt i projekterne 4F, MIXED, ROAM-FREE og NORSØK. Der var forskellige oplæg om formiddagen og gruppearbejde om eftermiddagen (se program næste side).

Dette er et internt notat med referat fra gruppearbejdet, og skal bruges i det videre arbejde i 4F.

Da dokumentet er baseret på de udsagn og diskussioner der var i grupperne, vil der være udsagn, hvor der var bred enighed, og udsagn som kun en enkelt person udtrykte en holdning til. Oplysninger herom er ikke indsamlede.

Der var 35 deltagere til dagen heraf var 11 økologiske griseproducenter.

Program for workshoppen

Workshop om biodiversitet i koncepter med grise på græs

Formål: Mere biodiversitet ind i koncepter med grise på græs. Værdisætning af biodiversitet og formidling til forbrugerne.

Tidspunkt: Torsdag d. 10. oktober kl. 9:15-15:30

Sted: Haraldskær Sinatur Hotel og konference, Skibetvej 140, 7100 Vejle

Tilmelding til Marie Buus, mabu@frilandsdyr.dk senest d. 1. oktober

Der er kaffe og brød ved ankomst, samt frokost og eftermiddagskaffe.

Hør indlæg om:

Fremme af biodiversitet på foldarealer. Jørgen AA. Axelsen, AU

Biodiversitet i koncepter med udegående grise – erfaringer fra udlandet. Atle Wibe, NORSØK

Biodiversitet – hvad gør vi hos Risbjerg Landbrug. Kirsten Rasmussen

Kan biodiversitet og dyrevelfærd gå hånd i hånd? Stig M. Thamsborg, KU og Anne G. Kongsted, AU

Friland og biodiversitet, forbrugerforventninger og ønsker fra udlandet. Maria Bast, Friland

Formidling og værdisætning af biodiversitet i værdikæden. Martin H. Thorsøe, AU

Efter frokost er der diskussion af:

- 1) Fremtidens foldsystemer med grise på græs under hensyn til biodiversitet og dyrevelfærd
- 2) Muligheder og barrierer for værdisætning af biodiversitet i produktion af grise på græs

Kom og bliv klogere på biodiversitet og del dine egne erfaringer

Essensen af dagens gruppe-diskussioner:

Hvilke tiltag på bedriften kan forbedre biodiversiteten?

Tiltag	Udfordringer	Løsningsmuligheder
Planlæg helhedsorienteret på bedriften	- Landmændene mangler viden i fht. at kunne planlægge helhedsorienteret og kunne lave realistiske målsætninger i fht. tiltag der giver størst biodiversitet på den enkelte bedrift (områdek kontekst, hvad har området allerede, f.eks. vådområder, sandet jord, føde og levesteder, evt. afsætte arealer til natur - Tid og økonomi - Viden om hvad der giver det største løft af biodiversiteten - er det fokus på biodiversitet i foldarealerne eller udtagning af arealer eller en kombination.	- Gennemgang med konsulent over bedriftens arealer i fht. biodiversitet og lav en helhedsorienteret plan for biodiversitet med tiltag på bedriften. - o Beskyt de vigtige biodiversitetsområder du allerede har på arealerne. - o Biodiversitetstiltag skal passe ind i omgivelserne så de danner "sammenhængende" arealer som insektlivet kan vandre/flyve i mellem – spred fx stenbunker og kvasbunker så der kommer blivende arealer. - o Lad våde områder i marken stå, her vil der hurtigt komme liv og det gør ikke noget at de tørrer ud om sommeren. - o Hjørner eller striber af permanent brak, ikke noget med såning, ingen pløjning bare ukrudt og urørt jord. - o Husk fokus på økonomi og tid– keep it simpel
Kortlægning af biodiversitet i grisemarker	- Mere viden vil gøre det muligt at arbejde med at forbedre forholdene så det kan gøres ud fra viden i stedet for fornemmelse. Det blev diskuteret hvordan træer kan bidrage til både dyrevelfærd, klima og biodiversitet. Igen med fokus på hjemmehørende arter. Men også en snak om de benspænd lovgivningen giver. En ting der blev vendt, var om det skal være hos de drægtige søer – der lettere kan flyttes rundt i sædskiftet – at de store forsøg skal gennemføres.	- I projekt '4F' arbejder AU med at kortlægge niveauet af biodiversitet i og omkring faremarker pga. der mangler evidensbaseret viden om "hvor er vi".

	Når der så er solid viden, kan det forsøges at få flyttet den erkendte viden "ind i" faremarkerne.	
Indeks for bæredygtighed generelt på bedriften som kan sammenlignes med andre bedrifter	- Der mangler viden	- Et indeks som både handler om biodiversitet, men også om det sociale og det økonomiske.
Fokus på biodiversitet rundt om grisefoldene	- Flere landskabselementer er måske specielt vigtige i griseproduktioner, hvor det er svært at få biodiversitet inde i selve folden	- Bør tænkes ind i en helhedsorienteret plan for hver enkelt bedrift.
Udtagning af landbrugsjord	- Svært at skulle blive ved med at lægge jord ud til biodiversitetselementer, som ikke kan producere noget.	- Lav en plan for hele bedriften i fht. hvor der er mest biodiversitet på bedriften samt hvordan man kan bygge videre på det.
Lad hjørner af folde stå urørt af andet end af smågrisene	-	-
Mere fleksible støtteordninger/lovgivning	- Lovgivning: f.eks. hvis man lader græs ligge i 5 år = permanent græs - Støtteordninger: slæt krav for brak, - o Fordelingen af landbrugsstøtteordning - Enkelt tilskud vs. løbende tilskud.	- Ændringer i lovgivning og støtteordninger
Plante træer og buske	- Valg af arter til beplantning - Hjemmehørende arter vokser langsomt. - Mangler en sikkerhed på en merpris og tilskud for at lave tiltaget. - Usikkerhed omkring tilskud og forpagtning.	- Plant hjemmehørende arter, der er nærmest en faktor ti ift. hvor mange arter der er tilknyttet hjemmehørende arter ift. indbragte arter (Jørgen Axelsen). - At plante flere forskellige arter af træer (og andre planter) er en rigtig god ide, fordi forskellige arter (dyr) er tilknyttet forskellige træer. - God ide at plante samme art i grupper, så får arterne 'luft' til at vokse, ellers risikerer man at enkelte arter (fx popler) skal skæres ned kraftigt og ofte, for at give plads til de mere langsomt voksende arter.

Liste med træer og buske (opslagsværk)	- Landmændene mangler viden om, hvilke træer og buske der er hjemmehørende, hvor hurtigt træerne vokser, hvor mange arter der er tilknyttet træerne, hvor meget kulstof træet binder, hvilke træer grisene er særlig hårde overfor etc.	- Peter Nedergaard Jensen har lavet en liste med mange af oplysningerne, som man evt. vil kunne bygge videre på.
Diversitet i græsmarken	- Grisene har en tendens til at æde de 'nye og sjove' planter, som vokser i en græsblanding. Indenfor de første timer er det væk, efter grisene er lukket på. - Fokus på hvilke urter og græsser der er i græsblandingen i fht. hvilken afgrøde det skal lægges ud i, så udlægget fx ikke skygges væk. - Ønske fra producenterne om en græsmarksblanding der holder til "slid" og som smager godt. Altså en blanding man kan køre på med tunge maskiner og som ikke så let går i stykker når søerne går på græsset og/eller prøver at komme til at rode i jorden. Græsmarksblandingen skal også være meget velsmagende så man kan få så mange foderenheder ud af marken som muligt. - Dilemma med at kløvergræs smager godt, men samtidig samler kløveren kvælstof, hvilket modarbejder ønsket om en kvælstofforbrugende græsmark mellem to hold farende søer.	- Udvikling af ny græsmarksblanding (er i gang i projekt 4F)
Gøre levende hegn bedre		- At gøre de levende hegn bedre ved at skære noget ned og lade det ligge i hegnet, skaber mere længde på hegnet og flere diverse hegn - Lave kvas-, halm- og stenbunker
Skifte fold ofte	- Der skal bruges større areal. - Der skal laves hegn ofte. - Det kræver meget tid og på den måde koster det penge - Evidensbaseret viden	- Lade græsmarkerne stå så længe som muligt. Botanikken har det helt klart bedre i systemer hvor der har været grise på et område, og at det så får lov til at ligge. Tvivl om, hvorvidt dyrearter også får det godt her (ikke videnskabelig evidens på det endnu). - Skift folde ofte – pauser er godt for biodiversiteten

Sam-græsning	- Regler omkring sam-græsning med grise	- Forskellige effekter af afgræsning alt efter arter - Rotation mellem forskellige dyrearter, grise, kvæg og høns.
Lavere dyretryk	- Skal bruge flere ha - Afvejning mellem højt dyretryk og naturarealer, måske to forskellige steder. Eller mindre effektivt landbrug. - Mobilestalde og ét sohold pr år. - Dyrt i fht. omfangshegn Det ledte til en længere diskussion om den gængse praksis med de farende søer i et 2-marks "sædskifte". En løsning der ses hos praktisk talt samtlige økologiske soholdere. Dilemmaet er, at det er meget dyrt at opsætte rævesikkert omfangshegn om faremarkerne samtidig med at de skal ligge tæt på gården / servicebygningerne. Derfor fylder producenterne også de indhegnede faremarker med det maksimale antal søer. Hvilket gør det svært at forestille sig at der kan blive plads til løsninger som for eksempel mere plads til den enkelte so. - Et ekstra dilemma er at græsmarkerne bliver stærkere og bedre for biodiversiteten hvis de ligger i flere år. Hvad de netop IKKE gør med den nuværende praksis	- Lavere belægning vil give øget genvækst - 5-årig rotation af folde
Udsæd med flere forskellige kornarter	-	-
Sæt grise i skov	- Regler	-
Nogle griseracer roder ikke så meget i jorden – dem kunne man vælge	- Uvist om det er miljø der tænkes på her	-
Afgrøder som grisene ikke ønsker at æde eller kan rode op	- Uvist om det er miljø der tænkes på her	-

Tilplantning af hytte-tage	Udtørring kan blive et problem – men kan også være en fordel, nogle insekter lever i tørre omgivelser. Vandmætning er også en risiko. Holdbarhed af hytten, måske afkortet levetid.	- Kan være permanent og give levesteder, temperaturen i hytten sænkes om sommeren, hytten bliver mere modstandsdygtig over for vind og letter ikke i storm
Opsætning af fugle-kasser i træer i og omkring folde	- Tager tid	-
Pløj-fri folde i kombi-nation med lav belæg-ning og permanent græs	- Regler, smitte?	-
Afgræsning af fx para-graf 3 arealer	- Lavt dyretryk – grise roder virkelig meget og risikerer at ødelægge arealerne	- Andre steder i EU er der eksempler på at grise er gode til at gå ude og afgræsse, b.la. steder hvor der er meget vådt (Jørgen Axelsen: grise er f.eks. gode til at æde og bekæmpe japansk pileurt).
Flere skadedyr? Uvist hvad der menes her? Det er jo ikke et tiltag eller... Flere skadedyr = øget biodiversitet?	- Fugle, rotter, mus - Større foderspild (pga. skadedyr æder foder) - Smittespredning	- Ordentlig hegning, lukkede trug, højt jagttryk hvor problemet er. - Der skal søges tilladelse for at skyde fuglene og det er ikke mange der må skydes.
Specialgrise	- Dehesa-gris som spiser agern i Spanien. Kan få meget energi ud af det. Er det en mulighed for at udvikle det i DK? Måske nogle andre racer, som passer bedre til de her systemer?	-

Værdisætning af biodiversitet

	Udfordringer	Løsninger
Kvalitet Hvordan værdisættes biodiversitet i forhold til kvalitet og smag?	- Hvor er vi → hvor kan vi være i forhold til kvalitet? - Vi skal <u>ikke</u> tælle insekter, blomster mm. på gårdniveau – men vi kan godt dokumentere hvilke tiltage vi har lavet (ikke om det virker) - "Biodiversitet værdisættes meget ufaktuelt" - Biodiversitet er u håndgribeligt → hvorfor? Link til naturen betydning forskydes - Støtteordninger understøtter ikke biodiversitet - Ikke standardiseret nok - Biodiversitet = komplekst = udeladt - Det er udfordrende at måle biodiversitet – kan man overhovedet standardisere? - Mangler standardiserede målemetoder - Rammer kun et lokalt, lille segment – hvordan skal det certificeres → forbrugerne farer vildt i 'mærker'	- Ny fortælling om ø-mærket m. indbygget biodiversitet - Naturcheck – krav → men accepterer forskellige forhold for produktion - Samarbejde med konsulent + landmand → optimering af viden om produktionsareal og muligheder - QR-kode på emballage med link til oplysningsvideo - Biodiversitetsmærke - Udvikling af produktionskoncept for biodiversitet - ESG-krav rykker på målemetoder - Biodiversitetscertificering – hvordan den så end skal udformes
Politik & lovgivning Hvilke lovkrav muliggør eller spænder ben for mere biodiversitet i værdikæden?	- Økologi er en vigtig brik i treparten - Behov for mere fleksibilitet i lovkravene, hver gård/hvert habitat har sine egne specifikke behov - Træer og lovgivning → som det ser ud nu er det en udfordring - Lovkrav om beplantningstæthed og arter skal lempes → evt. løsning at frugttræer og andre træer hører under samme lovgivning	- Monitorering og dokumentation af biodiversitet på gårdniveau - Idekatalog - Lovgivning → krav om omdrift, det som ejes betaler grundstøtte - Effektivt, ensartet styresystem, hvor hvert delement sættes kroner/point på - Få 'krav' ind i brancheaftalen i fht. biodiversitet - Ændrede støtteordninger? Hvordan honoreres man for at arbejde med biodiversiteten?
Organisering Hvordan kan forskellige led i værdikæden være med til at understøtte forbedret biodiversitet?	- Varer skal værdisættes bedre → en gris skal koste hvad den er værd, det samme med biodiversitetsindsatser - Mangel på dokumentation – monitorering – hvad er der rent faktisk gjort og hvilken forskel har det gjort for biodiversiteten?	- Detailansvar (ESG) - Mest effektivt "bagud" i værdikæden mod det politiske system - "Fair pris på fødevarer" - Biodiversitet som element i ESG - Økonomisk godtgørelse → forbrugere → støtteordninger - Biodiversitet – værdiskabelse - Kvantificering, dokumentation, krav fra slagterier, detailhandel og forbrugere - Dokumentation er vigtig!

Kommunikation Hvordan kommunikationens værdien af biodiversitet? Hvilket narrativ skabes omkring biodiversitet?	- Indbygge krav om tiltag i koncepterne. Fortælle at "alle gør det", hvilket de langt fra gør i dagens Danmark.	- Viden om biodiversitet ind tidligt i skolen mm. - Fede artshistorier i butikken, restauranten, medierne osv. = lokal forankring - Definition af produktion med øget biodiversitet - Mere markedsføring af øko- og biodiversitetsværdier = supergod ny plakat. - Kokke, kantiner som talerør for biodiversitet → hvad er smagen af biodiversitet? - Direkte kommunikation mellem forbrugere og landmænd → økoturisme - Skabe viden og kommunikere hvilken nytte biodiversitet har og vigtigheden af den - Overveje hvilke virkemidler der fungerer - i forhold til labelling, billeder, storytelling på emballage - Mærkningsordning for biodiversitetstiltag - Vi skal på DR1/TV2 når vi er ved at være færdige med 4F. - Kampagner på sociale medier: hvad er biodiversitet, hvorfor er det vigtigt, hvordan bidrager bedrifterne? - Åbent landbrug m. fokus på biodiversitet (men pas på med at oversælge)
Forbrugere Hvilke forventninger har forbrugere kvalitets- og prismæssigt i forhold til biodiversitet?	- Forbrugerne vil have det gratis. De tror at det (biodiversitet) allerede er inkorporeret i økologi-mærket. - Behov for gennemskuelig mærkningsordning, så forbrugeren ved hvad de reelt betaler for. - Der er stort fokus på kvantitet over kvalitet - Mange tror at økologi = god kvalitet/pris, og at biodiversitet er inkluderet - Meget få forbrugere reflekterer over biodiversitet når de handler - Gode intentioner, men sker ikke når de står i supermarkedet - Krav hos forbrugere → dokumenteret biodiversitet – opfølgning på dokumentation - Kødet bliver dyrere (men det er ok fordi vi i DK bruger en meget lille andel af indkomst på mad!) - Landmænd imødekommer forbrugernes behov, producerer det de efterspørger/køber	- Et andet kundesegment - En stolt madtradition tilbage til DK → med fokus på kvalitet og biodiversitet - Sælge "biodiversitets-grisekød" → Ø+ koncept - Sælge de gode historier via SoMe kanaler (nå ud til de unge) - Husk at sprede budskabet om de gode effekter af mere biodiversitet - Sørg for at synliggøre tiltag - Højere efterspørgsel på produkter, hvor der tages hensyn til biodiversitet i produktionen - Holistisk, artsrig, lokalt (forbrugerønske) - Tilgængelighed for forbrugere → sanselighed i at opleve mere biodiversitet

	- Forbrugerne skal efterspørge biodiversitet og dokumentation for biodiversitet – hvilket de ikke gør, hvis man kigger på deres valg i supermarkedet	
--	--	--